

אך עיקרם לו לעצמו. והן אמר עוד דוסטו-יבסקי שהכותב חייב לדאוג לכך שהקורא יבין אותו. אמור מכאן: ההבנה מוטלת על ה"קומוניקאטור". במקרה שלפנינו, חרף מאמצים קשים, נמצאה השירה פתאום חוויה של פתרון תשבץ. אתה עוסק במיכניקה, בבלשות (מה-פתאום הדימוי הזה, האסוציאציה הזאת?), אתה מפשפש בזכרוןך הפ"רטי, הספרותי, הגיאוגרפי, ההיסטורי, שמא משם יבוא פשר לרמזים... ואולי חידה אינ"טלקטואלית היא, אלא שאם כך הדבר ממילא היא מקפחת מיד ממד של שירה.

יש לו לשלמה לאופר עושר רב של דימויים, ואם גם פה-ושם נפתרות כמה חוליות בשר-שרת אין אנו רואים עולם שלם מבין הפרטים. ובכל-זאת, ככל הנראה, זהו עולם קיים. ואולי דבר זה כשלעצמו יש בו כבר משום הישג, שהרי תכופות כל-יך אנו קוראים שירה שבה הרמיזה והאסוציאציות האישיות-הפרטיות אינן מחפות על שום דבר. פה, על-כל-פנים, נראה בעליל כי אכן יש "דברים בגו". יש איזו מין אמת כללית טמונה בעומק, או מאחור, והיא חבויה בנפשו של לאופר, שהחליט להתעלם מן הקורא.

עם זאת הרי הדימויים והאסוציאציות, חרף עשרם במראות ובצבע ואף שאין להם גבורות של זמן ומקום, מוגזמים תכופות לכדי גרוטסקה במקום שלא נתכוונו לכך: "המלכה פשתה ובעטה. רחצתיה / במפל אור / בבתי-שחיה קיננו עיני / שנקבתי במצחי. / הביאו לי מלך צוותה, צחור כוויקינג / אפור כוויזר / ורקב בלבו" (ע' 16).

יש בשירים כלבלבים כחולים (28) וכלבים ירוקים (15), וקשה לעמוד על ההבדל המהור-תי העמוק ביניהם. כך גם סתומים הם ביטוי-יים כגון "שערי נפל כציפור ממוטטת" או את השיר "זרועי" (בשלמותו): "בתחילה על שידה נחה / מקמטר עתיק-הוצאה / רוחצה בעלים ואפרים / זרועי. / על מיטתך הוצעה, רקומת עפר / פרומת אצבעות / קרמה סיבי פשתן / לדעתך" (ע' 27).

השיר הטוב שבקובץ הוא, לדעתי, השיר "הביתה", בו מצליח המשורר לבנות עולם אחיד לדימוי, לתודעה, לאווירה.

(ע' 10). הגרוטסקי שבדימוי הראשון נעשה גרוטסקי עוד יותר בדמות הציפור הקטנה, השימוש בניגוד כאמצעי, מפתיע, מגוחך, והשיר מסתיים בגולת-הכותרת של הגיחוך—האפשרות שציפור תמלא את מקומו של ההר. יש אולי מי שירצה לחפש ולמצוא בשיר זה משמעות נשגבת. יש מי שיראה כאן רק אחיות-עיניים שעל-פני השטח.

בעיה אחרת היא ראיית המשורר את עצמו. הדימוי-העצמי שלו נקלע, בלי כל איזון, בין חשיבות-עצמית מנופחת להתבטלות-עצמית מגוחכת. עצם ההתעסקות המרובה בעצמו כאפס-אפסים ועפר-הארץ מעוררת חשד שבעצם אין פיו ולבו שווים. ממה נפשך: אם אמנם כה מבוטל הוא בעיניו, מדוע הוא מצדיק התעסקות מרובה כל-כך בעצמו?

לסיכום: אהבתי את יהודה שביט כאשר ידע את האיזון בין השיר לאמצעי השיר; כאשר בחר את האמצעים לתכנים; כאשר ברר בין שיריו את אלה המעוררים בקורא תגובה, סקרנות, מחשבה. השירים האחרונים (להוציא בודדים מאוד בקובץ) מעוררים יותר תגובה של התנגדות. מי שאינו מכיר את שיריו הקודמים של שביט עלול לחשוד כי לפניו תרגיל אינטלקטואלי בהור-לכת-שולל, בסגנון חקייני שבין אבידן ל-עמיחי: "זרע הסביון נבט באיש הסבוני / מבעד לקצץ הסמך של אהבת עצמו / בוקעים חושיו".

הצהוב חודר לירוק

כשרוגשים הזמנים עולות שוב שאלות—ואור-לי ספקות הם—בדבר מקומה של השירה. וכל קובץ חדש, ובפרט כל שם של משורר חדש, מעוררים תקוה, או צל תקוה תמימה: הנה אולי תנשב רוח חדשה ושוב נדע על שום מה השיר ולשם מה השירה.

שלמה לאופר מפרסם בקובץ זה ארבעים שירים משלו. יש בהם הרבה (ועוד אפרט),

* שלמה לאופר: הצהוב חודר לירוק (שיריים); הוצאת שי, ירושלים, 1973; 48 עמ'.

תמנוני וול-סטריט וטקסאס. דומה כי מתוך התרכוזות בחידוש התיאורטי שבניתוח זה של מבנה התאגיד הבוגר יש בספרו של גלברייט מעין התעלמות שבהיסח-הדעת מתפקידו של התאגיד היזמי בחברה בת-זמננו כאילו כבר זכה תחום זה לטיפול נמרץ ודקדקני ביותר. תאגידיים אלה, מודה גם גלברייט, עדיין לא עברו מן העולם, ובצד החברה התעשייתית האחרת הפועלת מחוץ למערכת ה"טכנו-סטרוקטורה" פועלים גם המונופול והבנק ה-עוסק במימון והשקעות. יחד עם זאת, הואיל וההתרעה על "זאבי וול-סטריט" עודנה הלך-מחשבה מקובל, יש חשיבות רבה בהבחנתו של גלברייט בין שני חלקיה של המערכת התעשייתית הטכנולוגית.

בעיקרו של דבר מפתח גלברייט את התיאור-יה החדשנית שהעלה ג'יימס ברנהם בספרו משנת 1941, "מהפכת המנהלים", אשר הצביע על דעיכתו של הקאפיטאליזם הממוני, בו אדם אחד, או משפחה אחת, שליטים בהצבר-הון עצום ומושלים בעזרתו בחברה וברשויות המדינה גם יחד והם למעשה שליטיה האמיתיים מאחרי הקלעים, בניידמותם של הפוגרים והרוטשילדים שידם כפל. עלייתו של מעמד המנהלים כקאסטה מודרנית רחבה ורב-תאיים, המתקיימת כחברה בעלת נורמות וטכסים משל עצמה, כפיראמידה חברתית סגורה ואוטונומית, תוארה בהרחבה גם בספרו של ואנס פקארד, "אל פסגת הפיראמידה".

כיוורשו של הקאפיטאליסט עז-המצח, המנהל המודרני הוא איש של קבוצה ולא פרימאדונה אינדיבידואליסטית. אין הוא מיצגם של בעלי-המניות. האגדה כי הקאפיטאליזם נעשה שוויוני יותר לפי שהפעלות על החברה הגדולה נתונה להלכה בידי אלפים רבים של בעלי-מניות המיוצגים בוועידות שנתיות ובמועצת-המנהלים הרחבה היא, כמוכן, אגדה לתמימים. ניהולה של החברה הגדולה והמורכבת בעידן מסובך ומורכב כשלנו הופך את בעלי-המניות לפיקציה. אך מצד שני המנהלים אינם רודנים כל-יכולים. הם תלויים בשרשרת ארוכה של ייעוץ ופיקוד המורכבת מומחים שונים בתחומים שונים, ובמערכת

ב"שיר מוזר" מספר לנו שלמה לאופר על "משורר אחד כתב שיר מוזר על דמיון / הנמצא בהלם". האם התכוון לעצמו? הצהוב החודר לירוק (כבכותרת) הוא דימוי פשטני, המעיד על מות הפיריון, או תחילת המוות והקמילה של הפריחה. זהו נושא שחוזר בשרים, וגם הוא-אולי בשל צבעוניות הדימוי והליכוב של הדימויים-אינו משכנע לחלוטם. כלומר: אין החזון הרעיוני הקודר עולה בקנה אחד עם דרך השיר שיש בה שמחת-עשייה, והנאת יצירה בעצם הרכבת השיר.

צ. ג.

המדינה התעשייתית החדשה

ג'ון ק. גלברייט פורץ לתחומה של המחשבה הכלכלית ברעננות מחשבתית רבה תוך הצלפה שנונה ואירונית על ימין ועל שמאל: בפלכלנים השמרניים והניאו-קיינסיאנים כמו בפלכלנים המארקסיסטים ובראדיקאליזם הוולגארי. התיוזה העיקרית של הספר היא שהכלכלה המודרנית שוב איננה הכלכלה הקאפיטאליסטית בה מושלים "הברונים השודדים", היוזמים הגדולים שהשתלטו על כל-כלתו של העולם המערבי בכוח הריכוז העצום של ההון שבידיהם ובמונופוליוזיה של מיגזרים רחבים של השוק. גלברייט דן ב"תאגיד הבוגר", שהוא הצאצא המפותח והשונה בתכלית של התאגיד היזמי ה"קלאסי". אם התאגיד היזמי הוא בנדימותם של העידן הפיאודלי, של הנסיכים ההרפתקנים ותאב-הבצע שהתגלגלו למשרדי הבנקים הגדולים, הרי התאגיד הבוגר הוא בנדימותה של הביו-רוקרטיה המדינית המתפתחת בעקבות ימי הביניים. עורך-הדין נוטל את מקומו של האביר על הסוס. המנהלים-הפקידים האלמוניים, האנשים בחליפות האפורות, באים על מקומם של רוקפלר-האב, מורגן ושאר

* ג'ון ק. גלברייט: המדינה התעשייתית החדשה; תרגום: אהרן אמיר (מן המהדורה השנייה שנערכה מחדש ע"י המחבר); עם עובד/אפקים, 1974; 431 עמ'.